

Kirakatpor

Regényrészlet

Leírhatnám a nappalit, ahol ültem, ültünk akkor már több órája, esetleg a házat is, az utcát, a városnegyedét, de nem sokra mennénk vele.

Tudta, hogy csak holnap késő délután lesz kész a kocsim. Tudta azt is, hogy fáradt vagyok és lusta, beszélhet, mesélhet, nem szakítom félbe, nem hagyom faképnél sem, nincs is hova mennem, mert már alig ismerek valakit itt, közel ötven éve, hogy elköltöztem. Vagy nem is a kocsimra vártam, hanem a reptérre kellett mennem, hogy átkeljek az óceánon?

Földszinti garzonban laktunk, kezdett bele a mondókájába. Miért földszint, ha hétlépcsőnyi magasan van? Már aprócska kisiskolásként gondjaim voltak a nyelvel. A hagyma héja sárgásbarna, töprengtem, a belseje pedig fehér, miért mondjuk mégis mi magyarok, hogy vörös, és miért látják a délszlávok feketének? Miért vörös, miért fekete, ha barna? A nyelv megbízhatatlan, pontatlan, vontam le a következtetést, de ez kihívás is volt, hogy mégis egyértelműen kíséreljek meg fogalmazni, már amennyire az lehetséges. Így aztán második, harmadikos koromtól vezetgettek, mutogattak mindenfelé, mint egy cirkuszi majmot, hogy milyen ügyesen fogalmazok. Erre nem voltam különösképpen büszke, de nem is nagyon zavart, közömbös maradtam, úgy emlékszem. Arra lettem volna büszke, ha én is át tudom dekázgatni a nagyszünetet a labdával, anélkül, hogy egyszer is leesne a földre, mint egy a-osztálybeli, sápadt fiú, akinek elfelejtettem a nevét, talán azért, mert hamarosan eltűnt, elköltöztek talán. Amúgy a pályán használhatatlan, rossz focista volt.

A lakás tizenkilenc négyzetméteres volt, ami a magamfajta kisembernek csupán töprengésre vagy olvasásra biztosított elég helyet; kicsiny mozgástér tehát a testnek, de éppen ezáltal megnyíló, szinte végtelen tér a léleknek, a képzelet szárnyalásának. Tehát a garzon egyéniségformáló ha-

tása az én esetemben kétségtelen. Garzonlakás szülte karakter? Anya szinte mindig otthon volt, főzött, takarított, mosott, vasalt, mosogatott, apa pedig alig: fél ötkor kelt, ment dolgozni, fél egykor jött meg, evett, szundított egyet, és ment vissza a munkahelyére, két váltásban dolgozott, késő este jött meg, ilyenkor rádiózott leginkább. Néha beszélgettek anyával. Félálomban hallgattam őket az ágyamban. Amennyire emlékszem, főleg arról volt szó, hogy mit kellene venni. Mindig kellett valamit vásárolni, és ez mindig kisebb-nagyobb gondot jelentett. Ott és akkor született meg, ha nem is a szemem láttára, de a fülem hallatára a fogyasztói társadalom. De most inkább vissza, vissza: nem is hétlépcsőnyi magasságról beszélünk, hiszen a bejáratnál is van egy lépcsőfok, morfondíroztam továbbra is, ez összesen tehát nyolc, mi több, az udvarba pedig tizenegy lépcsőfok vezet. Szó sincs tehát földszintről, mondtam is aztán egyszer apának. Vasárnap volt, ilyenkor nem volt fáradt, ideges, olykor még beszélgetni is lehetett vele. Magasföldszint ennek a helyes neve, mondta mosolyogva apa. Ezzel végképp nem voltam kibékülve. Ha magas, akkor nem földszint. Ha meg földszint, akkor nem lehet magas. Nem emelet, de magasabb mint a földszint? Esetleg. Talán. De nem! Ha nem a föld szintjén van, akkor nem szerepelhet ez az elnevezésében sem. Nem, ez egy teljesen értelmetlen szó, állapítottam meg, mivel szigorúbb ember voltam akkor még, mint lettem aztán felnőttkoromra.

Kik ezek az árnyak? Ki vagy köztük te ma? Meg egyáltalán.

Mekkora nyitott tér egyszerre, milyen korlátlan szabadság váratlanul!
Hm. Sőt: hm, hm.

Ha eddig ült, most felállt vagy fordítva: – És ez mi, hogy kezdem magam újra úgy érezni, mint amikor legelőször magamhoz már hasonló voltam? Nem tudom, hogy ezt mondta is, vagy csak gondolta az, aki az imént felállt vagy visszaült. Vagy valaki más gondolta. Vagy csak úgy kitaláltam. Vagy te, igen, te: hajnal hasad, hasadban korog a világ, mert mindig mindenre éhes. Hol van az, ami már nincsen – benned vagy a ceruzában, amellyel most ezt írod? Mindenki és minden ceruzában, vagy mégsem? Közben szaporodtak az érthetetlen szavak, mondatok. Ami a két, időben távoli, pelenkás korszak közé befért, az is szar volt, mondta a vénséges Cibulka bácsi, ha így hívták, lehet, hogy rosszul emlékszem, lehet, hogy Mraznak hívták vagy Cvijannak, nem neked mondta, de te is hallottad, és nem értetted teljesen, sejtéseid voltak csupán, melyek elborzasztottak. Sok mindent nem értettél, de már elküldhettek biztosítékot venni a vilányórába, tíz amper, húsz amper; százas szegért, egy doboz rajzszögért vagy mákért, amit magadnak kellett kézzel ledarálnod. Olykor-olykor tiéd volt a visszajáró pénz. Ez gondot okozott. Nyalókát lehetett rajta venni, de

kétféle volt belőle, az olcsóbb öt dinárba került, narancsszínű és -ízű volt, nagyobb is, de az egy dinárral többet kóstáló málnaszínű finomabb volt. Ez az egy dinár leginkább gondot okozott. Ezért a pénzérméért semmit az égvilágon nem lehetett kapni, arra szolgált csupán, hogy kibabráljon veled. Rövidnadrágos kissrácként máris kezdél integrálódni, és mi tagadás, belebonyolódni az éppen alakuló fogyasztói társadalom ellentmondásos, szövevényes világába. Presztízskérdés volt ám, hogy az olcsóbbat vagy a drágábbat nyalogatod-e. De ez sem volt olyan egyszerű, lévén a narancsszínű szerbiai termék volt, a málnás szlovén gyártmány, nem viccelek, tényleg volt, akinek a gyerekseregben – már akkor! – ez is számított. Jómagam, a pillanatnyi anyagi helyzetem függvényében, hol a szlovén, hol a szerbiai édesipar fejlődéséhez járultam hozzá, a magam szerény eszközeivel. Itt kezdtek behúzni a csőbe? Még valamit akartam mondani, de most hirtelen nem jut az eszembe. Valamit a hangokról. Igen, igen, megvan az, ami nincsen: éjszaka az a rugós ébresztőóra ketyegése, mely egyre hangosabb és hangosabb, már a fejedben kattog, úgy tűnik, hogy soha nem tudsz majd tőle elaludni – és mégis hiányzik. Ami van, egy hang, mely gépiesen ismételteti: mindez lehet, hogy nem is így történt. Nem tart szünetet, állandóan mondja, de csak néha hallod, mint a vekker ketyegését hajdanán.

Így történt, úgy történt. Ugyanarra az eseményre mindenki másképpen emlékszik. Hatvanhat éve ismerem. Ismerem?

Hirtelen felnevetett. Idol, mondta. Idol, idol, idol.

Én is nevettem: hajnal hasadban. – Ezt én mondtam? – nézett rám meglepődve. – Nem, de majdnem, válaszoltam. Valamiképpen így állt össze bennem.

Felállt, aztán visszaült. Ezen is bosszankodtam eleget, folytatta, miképpen lehet egy cipőkrém eszménykép, bálvány, példa és példakép, minta, modell – vagyis idol. Volt más baj is ezzel a cipőkrémmel, nem csupán a neve, bár a két dolog szorosán összefügg.

Erre az egyre soha nem kellett buzdítani, este mindig – jó vastagon, hogy gyorsabban fogyjon – bekentem a cipőmet, reggel pedig fényesre keféltem. Kivikszeltem vagy suvickoltam, ahogyan mi mondtuk. Az volt a trükk, hogy a cipőkrémes doboz alján egy pléhérme volt, és egy betű volt belenyomva. I, D, O vagy L – lettek volna ezek a betűk, legalábbis így gondoltuk, mert idővel kiderült, akkor, mikor csereberélni próbálkoztunk, hogy márpedig D betű nincsen, olyat senki sem talált, nem mi vagyunk pechesek. Olykor felröppentek ugyan hírek, hogy valaki, persze ellenőrizhetetlen távolban, D betűre bukkant, és mesés gazdagság ütötte a márkát, de ezt nem hittem el. Írta volna az újság, így okoskodtam. Akkoriban annyira-amennyire, még hittem az újságoknak.

Jó tapasztalat volt ez, kiskoromban rájöhöttem, hogy igenis ez tehát a példa, vagyis a minta. Ez a modell a nyerő: mennél egyszerűbb és olcsó trükkel mennél több embert átejteni. Lám, a konkurenciának a nevére sem emlékszem, az Idol cipókrémet viszont, leellenőriztem, a generációból senki sem felejtette el. Te sem, ugye?

Eleinte arra gyanakodtam, hogy ez helyi specialitás csupán, de idővel rá kellett jönnöm, világlélelenségről van szó.

Az Idol nevű gyár a Munkás utcában volt, mellette pedig az Albus, mely mosóporokat gyártott, és néhány évre rá hasonló trükkel próbálkozott, csak parádésabban; a porban pirinyó műanyag állatfigurák voltak, ha jól emlékszem, negyven különbözőt kellett volna összegyűjteni, nem tudom már, milyen nyereség járt volna a szerencséseknek, de természetesen harminckilenc különböző volt csak belőlük. De ez engem akkor már nem nagyon érdekelt.

Elkönyveltem, hogy városunkban minden, ami hamis, becsapós, a Munkás utcában született – sajnos, én is, igaz, hogy engem még nem lepelték le úgy igazából. De ami késik, nem múlik.

Mintha fájni kezdtem volna, vagy rosszul emlékszem, melegem lett hirtelen? Hőmérséklet-ingadozás a képzelt vagy alig-alig valós világunkban, na, ja. Arra gondoltam, lehetséges, hogy már nem is élünk valójában, csak egy közös ismerősünk halványuló, bizonytalan emlékezetében ülünk itt egymással szemben. És ő egy ismeretlenről kezd beszélni éppen.

Jártam én már errefelé, mondta az ismeretlen, de még mennyire jártam, jöttem-mentem, akkor, mikor még volt itt élet. Levette kobakjáról a svájcisapkáját, és megvakarta izzadt fejét, a fehér, kócos haját. Kétféle is lehetett. Bokáig sem érő, kék kezeslábas, összevont szemöldök, hatalmas homlok, keskeny és ferde szemek, sárga bajusz. Végignézett rajtunk. Akkoriban nem voltak ilyen kövérek a gyerekek, mondta. Mozgékonyak voltak. Météztak. Ti meg már csak rúgni tudjátok a labdát. Legyintett. A következő nemzedék már azt sem fogja tudni, semmit sem fog tudni. Vagy mindent fog tudni, mindent, amit nem kellene. Rábökött a házunkra, ez a Katica háza volt, mondta. Hol lehet már szegény Katica! Még egyszer végigmért bennünket. Dögöljete meg még időben, mondta, és faképnél hagyott bennünket.

Katica viszont még élt. Nagyon öreg volt. A dohos pincelakásban imádkozott és cigarettázott egyfolytában egész nap. Mukiné – így hívta mindenki. Ha néha rendbe hozta magát, és kiment az utcára, a gyereksegreg csúfolódva követte egy ideig. Mukiné pedig káromkodva szidta őket.

Azt hiszem, szerbül csak káromkodni tudott. Én soha nem csúfoltam. Nagyjából csak velem is állt szóba. Olykor elküldött a boltba cigarettáért és gyufáért. Mindig körülményesen, cifrán köszönte meg. Az üres gyufásdobozokat pedig félretette nekem, tudta, hogy gyűjtöm őket. Hetente egyszer jött egy asszony, maga sem fiatal már, két szatyorral. Bekopogott, nem várva válaszra benyitott, letette a szatyrokat, egy szót sem szólt, megfordult és elment.

Egyszer megkérdeztem apát, hogy ez a ház – egy kétemeletes, nyolclakásos épület! – tényleg Mukiné tulajdona volt valamikor? És még sok minden más, mondta apa, de ennél többet nem árult el.

Aztán a nagynénijéről beszélt. Ismertem a nagynénijét. Azokban az ínséges, háború utáni években is tudott elegáns lenni. Gyönyörű lábú, magas, karcsú, de telt ott, ahol kell, szép asszony volt. Tisztára mint az én nagynéném. Lehet, hogy róla beszélt.

Végre van valamilyen választék, mondta nagynéném egy kirakat előtt a központban. Ez a mondat nekem nagyon tetszett. A választék szó külön is – választék, nem a hajamban, hanem az életben! – de az alliteráció még inkább, holott persze fogalmam sem volt, hogy alliterációt hallottam. Ismertem már természetesen a Gyere, Gyuri, gyűjtsunk gyertyát győri gyufagyárban gyártott gyufával, mi tagadás, parádésabb mondókát, de az nem tetszett annyira, hiszen csak úgy lett kitalálva, nem a véletlen szülte.

Végre van valamilyen választék, mondta anya is, végre vége lehet a háborúnak. A háborúknak sosincs vége, mondta apa, még az első világháború is nagyban tart.

Mi a csoda lehetett abban a kirakatban, hogy ilyeneket tudtak mondani?

Közben tényleg hajnal hasadt, s arra gondoltam, hogy nem is a D betű, hanem az I hiányzott. Vagy párhuzamos világokban éltünk; az egyikben ezt a betűt sinkófalták el, a másikon azt?

Választék, folytatta, az aztán nem volt. Iskolánk hétszáz tanulója közül hatszáznyolcvannak egyforma tornacipője volt, randa és vacak. Kék vászon, fehér gumitalp, amely néhány hónap után levált, szüleink nagy bánatára. Négy-öt tanulóknak külföldi, parádés tornacipője volt, húsz-huszonötnek pedig semmilyen. Szövetnadrág, szoknya, leginkább kék. Esetleg szürke. Vagy barna? Az emlékképeim kissé színvakok. És fehér ing! A pulcsink különbözött esetleg, volt, akinek az anyukája, nagymamája tudott kötni, és mivel még rá is ért, nem a bolti egyenpulóvert kényszerült viselni. A szociális különbségeket a füzetek borítójáról lehetett kikövetkeztetni

még legkönnyebben, vagyis, hogy újságpapírból vagy csomagolópapírból készült-e. Kék vagy barna csomagolópapírból. Később megjelentek a műanyagból készült füzetborítók is; megkezdődött a lakosság rétegződése.

Nekem az jutott erről az eszembe, hogy a tolltartóink igencsak különböztek, itt volt a legnagyobb szóródás, furamód az iskolatáskáink elég hasonlóak voltak. Azzal, hogy egyfelől voltak az újak, fényesek, másfelől a régi, kopottas, szakadásnak indult darabok, de nagyjából egyformák. A faipar alighanem előbb állt talpra mint a bőripar. De nem szakítottam félbe, hagytam, hogy mondja tovább.

Ekkortájt jelentek meg azok a borzasztó nejlonterítők meg a nejlontáskák is, de ez egy másik történet: a műanyag és a műélet korszakának a kezdetei. Nem, nem, ez ugyanaz a történet, egy életünk, egy halálunk, csak nem érkezünk minden aprósággal foglalkozni, komoly dolgokkal pedig pláne nem. Nos, ezekből a nejlon füzetborítókból is kétféle volt: a piszkoskék és az átlátszó. De ezeket most miért mondom, ennek semmi köze, jó kérdés, hogy mihez is? Szinte egyforma nadrágok, szoknyák – ezek másról árulkodtak, nem a szociális státusról, vagy csak részben, hanem inkább a családi viszonyokról. Kitérdelt, koszos volt az egyik nadrág, tiszta, frissen vasalt a másik. Az én nadrágom mindig ki volt vasalva, de a nejlon füzetborítókra csak néhány év késéssel jutott a családi költségvetésből. Köztes helyzetben voltam, mint mindig.

Ki tudja, milyen elhatározásnak, döntésnek függvényeként, a frizuráink is egyformák voltak: a tarkó közepéig géppel felnyírt rövid haj a fiúknak, félhosszú frizura a lányoknak. Évekkel később, már középiskolás korunkban, újra fel lett fedezve a spanyolviasz, kitört a frizuraforradalom. A merészebb fiúk hosszabb haját növesztettek, míg nem zavarták el őket a borbélyhoz, és osztályfőnöki megrovót kaptak. A bátor lányokat pedig, ha bubifrizurával jelentek meg az iskolában, nem volt hova elzavarni, annak nem lett volna semmi értelme, így természetesen, rovót sem kaptak, ha nem tetézték a megbotránkoztatást miniszoknyával, de, ha nem is ezekkel a szavakkal, itt-ott finoman leszajhálták őket, a nemi egyenjogúság nevében és szellemében.

Erről szólt az egész életünk, ha nem is haladtunk semerre, csak-csak eljutottunk valahova mindig. A miniszoknyát, ha jól emlékszem, aligszoknyának magyarázták volna, sikertelenül. Nagyszerű dolog volt a miniszoknya, csak rosszkor jött divatba, a kamaszkorunkban. Félnaposak voltak erekciónk, fájdalmasan megduzzadtak a tökeink, sürgősen és állandóan rejtekhelyet kellett találnunk, hogy maszturbációs terápiának vessük alá testünket-lelkünket.

Ül itt valaki velem szemben, vagy csak képzelődöm? Ha ül, ha áll, ha itt van, ha nincsen – beszélni beszél, az bizonyos. Vagy majdnem bizonyos. Elképzelhető az is, hogy ő itt ül, és én vagyok az, aki elmentem, ki tudja, hova, és már régóta nem vagyok itt. Itt? Ezekben a mondatokban, vagy éppen ebben az ízlésem szerint berendezett nappaliban? Esetleg már nemhogy itt, de már sehol sem vagyok? Ettől ő még mondhatja a magáét, mintha nekem mondaná. Úgy könnyebb. Mármint társaságban járni a szánkat. Ha engem ugyan társaságnak lehet nevezni.

Voltak bolondságok, melyek szinte napok alatt bejárták a világot. Ilyen volt az ötvenes évek végén a hulahoppkarika. Itt és ezzel kezdődött a nyitásunk a nyugati világ felé. Valami komolyabbra nem voltunk elég érettek. Azóta sem, gondolom én. Meg kellett a karikát forgatni erőteljesen a derekad körül, majd úgy mozognod, mint egy hula-táncosnőnek, hogy a karika tovább forogjon. No, persze fogalmunk sem volt, pláne nekünk, gyerekeknek, hogy mi fán terem a hula-táncosnő, de a hisztéria általános volt; a mélyszegénységben levőket kivéve, az összes többi gyerek hulahoppkarikáért nyaggatta a szüleit. Én is. Telik rá, nem telik? – kaptam végül egyet én is. Nem voltam a karikával túl ügyes. A mánia is csitulni kezdett addigra, mire megkaptam. A szüleim még olykor rákényszerítettek, hogy kimenjek a műanyag karikával az utcára, ha láttak hulahoppozókat kint a házunk előtt, de én addigra már, hogy is mondjam ezt, nem csak a hulahoppból, de a teljes emberiségből kiábrándult emberpalántává lettem. Lehet, hogy csak ideiglenesen, sőt, valószínűleg, bár ki tudja? Nem mindig vagyok tisztában önmagammal.

Mert nincsen, nem is lehet hozzá kellő nézőpontod, akartam mondani, de inkább hallgattam továbbra is. Elég, ha csak az egyikünk beszél. Vagy mondtam mégis valami annyira lényegtelen, a tárgyra nem vonatkozót, hogy nem is csoda, ha nem emlékszem rá? A hulahoppozásra én nagyon homályosan emlékszem, arra sem, hogy volt-e saját karikám, vagy csak kölcsönkértem valamelyik társamtól hébe-korba?

Jóléti társadalom? Jobblétre szenderülő társadalom? Apa néha filozofikus hangulatban volt: Tudod, melyik fa hasonlít legjobban az emberre? Ezt tényleg nem tudtam. A nyárfa, mondta, állandóan piszkol, szemetel.

Ez akkortájt volt, mikor divatba jöttek a hosszú orrú cipők, tehát a kamaszkorom hajnalán. Addigra már edzett fickó voltam, nemigen érintett ez a divathóbort. Kísértésbe akkor estem, mikor a sajtó az ilyen cipők viselésének egészségtelen következményeiről kezdett el cikkezni. Amit a hatalom – márpedig a sajtó annak a része volt, vagy ha nem is a része,

de szóvivője –, nem szível, abban valami jónak is kell lennie. De divat ide, divat oda, nekem a hosszú orrú cipő nem tetszett. A farmer, az más, körülbelül ugyanakkor jelentek meg a bizományi üzletekben az első ilyen nadrágok is, mindenemet odaadtam volna egyért, de az a minden édeskevés volt, hogy vásárolhassak is egy farmert.

Lee, Levis, Super Rifle! Hogyne emlékeznék. Én is, jaj, én is fájó szívvel bámultam a bizományi üzletek kirakatait.

Lehetséges, hogy nem is magáról, hanem rólam mesélt.

Ketten ülünk most itt a nappaliban, azt hiszem, ketten, de lehet, hogy többen. Vagy én egyedül. Vagy egyedül ő, aki beszél; engem vagy minket, pedig csupán megidéz, de akkora indulattal, hogy szinte jelen vagyok, vagyunk.

Bármelyikünk története lehetne ez is, akár a többi.

Míntha a türelmetlen kapkodásunk a zacskós levestel kezdődött volna, ami persze marhaság. Én a zacskós levest szerettem, új íz volt, másmilyen, apa is szerette, mint minden újdonságot, anya meg nem bánta, ha időt spórol meg a készlevessel. A hatvanas évek a gyorsulásról szóltak, minden felgyorsult. Pörögtünk ám rendesen. Mi lettünk az első instant nemzedék, az akkori tizenévesek. A könnyűzene is felgyorsult, nem volt nekünk türelmünk a régimódi, andalító slágerekre. Gyorsabb lett a ritmus és hangosabb a zene, hogy messzire elhallatsszon. El is hallatszott, a fiatalok ugyanazt hallgatták szerte a világon, de ebbe most ne bonyolódjunk bele, a zacskós levestől akartam mondani pár szót. Csak éppen nem tudom, hogy mit, vagy inkább, hogy hogyan. A zacskós leves ott és akkor, ma már ez nevetségesnek tűnik persze, azt üzente egy pillanatig, hogy majd minden így egyszerűsödik, felgyorsul. Modernizálódik. Felforr a víz vagy micsoda, a társadalmi állóvíz, beleöntöd a csodaport, kavarsz néhányat a fakanállal, és szinte öledbe hullik a diploma, lakás, még néhány kavarási, megkeres az állás, a gépkocsi, a nyaralás, bármi. Instant szerelem, instant bölcsélet.

Vásároljál instant karmát – énekelte aztán néhány évre rá John Lennon – nincsen brand, nincsen trend, nincsen nyugat, nincsen kelet. És így tovább.

Néha tényleg nincsen eszünk.

Nem mintha aztán hatvannyolcban több eszünk lett volna, de éreztünk valamit akkor, amit aztán soha többé nem, és nem is fogunk.

Gondoltam, a kedvezőtlenre fordult hangulat ellenére, megihatnánk egy *instant* kávét, de pálinkát töltött. Gyümölcsből főzték, nem valami kotyvalék volt, instant gyilkos.

Vártam, hogy belekezd a mi történetünkbe, de másról kezdett el beszélni.

Bűnszövetkezet tagja is voltam. Mint rémisztően ügyetlent és nem feltűnően butát, szüleim, hosszas töprengés után, gimnáziumba írtattak. De az ingyenes iskoláztatás elég sokba került, süllyedni kezdtünk, valamit tenni kellett. A terv nem volt rossz. Apa a boltban két szatyrot megtöltött néhány zacskó cukorral, liszttel, egy-két üveg olaj is belefért, ecet még talán, néhány szardíniás doboz. Ez délelőtt volt, délután aztán megjelentem én, hogy küldött a nagyanyám a szatyrokért, melyeket ő nem bírt hazacipelni. A volt Magyar utca sarkán volt akkor üzletvezető az apám, ahol engem nem ismertek. Eddig ment is minden, mint a karikacsapás, a bajok ezután kezdődtek. Égő arccal, könnyeimmel küszködve, szégyenkezve, megalázva mentem haza a két átkozott szatyorral. Apám az éjszaka kétszer is öklendezve rohant a fürdőszobába, hosszan hányt idegességében. Anyának másnap délelőtt – ami azelőtt sohasem történt meg velem – odaégett a lencsefőzelék. Teljesen kikészültünk; sokba került nekünk az ingyenes fogyasztói kosár, amit akkor még nem úgy hívtak, hanem megélhetési mizériának. A bűnszövetkezet visszavedlett közönséges családdá, mely nehezen heverte ki az önbecsülésén esett csorbát.

Emlékszem. Persze, hogy emlékszem. A szatyor nem is szatyor volt, hanem necc. Két fakarika, amire vagy amihez necchålót horgoltak. Dering, hogy kézimunkaórán mi is kísérleteztünk necckészítéssel. Én persze bele sem tudtam kezdeni. Valamelyik osztálytársnőm húzott ki a csávából. A gyengébb nem legyen mindent tevő, írta valahol, ha nem Jókai, akkor valaki más.

Hetekig osztályba indultam, mikor tévékészüléket vettünk; se sokkal elébb, se sokkal később, mint a szomszédok – a tévévásárlás szinte kötelező volt. Jobb módú értelmiségiek közt akadt csupán olyan, aki, csak azért is, nem hozta be lakásába a varázsdobozt. Négyféle közül lehetett választani, és hetekig folyt a vita, hogy melyiken szebb a kép, melyik termék megbízhatóbb, nem romlik.

Szóval, vettünk tévét. Réválom. Szó szerint réválom. Visszatérő álmaim egyike az, hogy a ferde, igencsak meredek háztetőn segíték apának felszerelni az antennát. Olykor le is zuhanok. A valós életben nem zuhantam le, így odaülhettem én is a tévé elé. Mindössze néhány óras volt a napi műsor, és úgy emlékszem, kerültünk-fordultunk, és máris, újból, szinte minduntalan tánczenei fesztivált közvetítettek. Borzasztóan untam. De volt sportközvetítés is, film is, rá lehetett szokni a tévézésre. Akkortól az

ország lakói ugyanazokat a filmeket, meccseket nézték – és ugyanazokat a híreket hallgatták. Aki nem olvasott, elment a picsába.

Én arra emlékszem, hogy volt hetente egy olasz szórakoztató műsor, ahol állandó vendégek voltak a Kessler nővérek. Énekeltek, táncoltak, és a libidómra hatottak egyforma intenzitással, hiszen ikrek voltak. Erotikus képzelgéseimben viszont csak egyikük jelent meg, melyikük lehetett az?

Tegyük fel, hogy ez a mai hajnal egy történet vége, mely akkor kezdődött, mikor egyikünk lemondott az amerikai ösztöndíjról, melyet a röplabdának köszönhetett volna, és másikunk került fel a listára, ahonnan előzőleg éppen csak lemaradt. Egyikünk persze nem tudta, hogy a másikunk javára mondott le, ez később derült ki.

Tegyük fel, hogy másikunk sem él a lehetőséggel.

Tegyük fel, hogy másikunk elmegy az Egyesült Államokba, lediplomázik, majd hazajön.

Tegyük fel, hogy nem jön haza.

Tegyük fel, hogy mi vagyunk az ügyes, jóképű Kessler fivérek, tökéletesen szinkronizált a mozgásunk, szinte egyek vagyunk – míg le nem lépünk, jó kérdés, hogy honnan, nem a színpadról, természetesen, és attól a pillanattól kezdve már csak emlékezni tudunk egymásra, mert mások lettünk. Nem is egymásra emlékezünk tehát, hanem önmagunkra, hiszen egyek vagyunk, vagyis voltunk valamikor, az edzőteremben, a korszón, az iskolapadban. Vagy a könnyeivel küszködve, lopott cukrot és lisztet cipelve keresztül a városon egyikünk, talán valami mást, még súlyosabbat, másikunk.

Szabadság, kiáltotta fel hirtelen, és elkezdett nevetni. Hosszú percekig nevetett.

Jártál-e, kérdezte, még mindig nevetgélve, a talán hithű marxista, de mégis jó orosz íróról és a szerb romantika fiatalon elhunyt költője által megénekelte kirándulóhely nevét viselő utcák kereszteződésénél? Nem? Egy romhalmaz van ott. Városunk első önkiszolgálójának a helyén. Egy hiánycikkről kapta a nevét, Szabadságnak hívták – és most legyalulták.

Emlékszem, mikor megnyitották. Valami olyan trükk volt, hogy a nem emlékszem hányadik bevásárlónak nem kell fizetnie. Betódultak a mindenevő mindenvevők, és kiürítették a boltot már délelőtt. Loptak is szépen. A személyzet ettől kezdve nem kiszolgált, hanem a tolvajokat leste.

Közel laktunk az önkiszolgálóhoz, anya mégis két hét után úgy döntött, hogy marad a sarki boltnál, mert itt mindig többet költ a tervezettnél. Pedig az áruk elhelyezése a polcokon, a gondolatokban akkortájt még eset-

leges volt, véletlen. Ma már profi, kifinomult szabályok szerint helyezik el az árut az üzletekben, hogy erődön túl költekezzél, hogy eladd a lelked az ördögnek.

A lerombolt épület különben már régóta nem önkiszolgáló volt, műszaki áruház, majd autósalon lett belőle, majd az sem, a kirakatport lehetett ott esetleg tanulmányozni, ha arra voltál kíváncsi, és bekukucskáltál.

A kirakatpor. Igen, a finom por, mely gyermekkorunk varázslatos kirakataiban szítál szüntelen, és lassanként minden emlékképünket a valamikori értékes és értéktelen csecsebecséinkről elfedi, eltemeti. De nem valami másról kellene beszélgetnünk végre? Kérdés, hogy lesz-e rá még alkalmunk valaha.

A gramofonról kell néhány szót szólni, suttogta, mintha a ki sem mondott kérdésemre válaszolna, a gramofon nélkül nem lehet megérteni sem minket, sem a huszadik századot.

No, jó, ott egye meg a fene. Gramofon! Időnk, az van. Úgy értem, arra, hogy ma esetleg megbeszéljünk egyet s mást arról, ami negyvenöt éve történt. Velünk? Köztünk?

Amúgy különben nem sok mindenre van már időnk, gondolom.

Supraphon, made in Cheslovakia. A rádióhoz kellett kapcsolni, az volt az erősítő és a hangszóró is. A lemezejátszóért apa volt besózva, a szokásos megbeszélések anyával, mármint hogy telik rá, nem telik, ugyan a vásárlás ellen szóltak, de ez esetben nem az észérvek győztek. Elsőre Verdi-áriáktól és nápolyi daloktól lett hangos kicsiny lakásunk. Kibírtam. Később sem az én ízlésem szerint alakult a lemezkollekciónk: Rengeteg Beethoven, kevés Mozart.

Amire legjobban emlékszem, kölcsönkaptam egy délutánra Elvis Presley kislemezét a Jailhouse rockkal. Az ütő slágert ugyan nem lehetett hallgatni, sustorgott, kattogott, át- átugrált, de a B oldal élvezhető volt. Treat Me Nice. Lehallgattam minimum tízszer egymás után, és közben ordítottam Elvisszel, mint a fába szorult féreg. A korszón néhányszor látott lány, akinek a képét zenehallgatás közben magam elé képzeltem, mindenféle ártatlan és kényes helyzetben is, nemhogy nem volt hozzám kedves, de nyilván azt sem tudta, hogy létezem.

Aztán – néhány hónappal Elvis után – Maria Callas énekelt az Ave Mariát és a Habanérát egy kölcsönkapott lemezen, csak az én fülemben: ha azt túléltem, úgy gondoltam, gondolom még ma is, akkor engem agyonverni sem lehet.